

دانشکده مذاهب
رساله مقطع دکتری رشته مذاهب فقهی

میان کنش حفظ نظام و حریم خصوصی

از منظر فقه جعفری و شافعی

استاد راهنما
دکتر سید مصطفی محقق داماد

استاد مشاور
دکتر حسین رجبی
دکتر مهدی درگاهی

نگارش
مینو خاکی

شهریور ۱۴۰۰

تقدیم به

شهرداری امنیت و اقدار ملی کشورمان

و

به تمامی کسانی که از مرزهای اخلاقی در هر موقعیتی پاسداری می کنند و پیچ

و سوسه و توجیهی را برای عبور از آن نمی پذیرند.

چکیده

یکی از موضوعات جهان جدید عمده شدن فرد و حفظ حقوق او در سطوح گوناگون فردی، خانوادگی، سازمانی و اجتماعی است. هرکدام از این سطوح در قالب یک خرده نظام هستند که در چارچوب نظام‌های اعتقادی، ارزشی و اجتماعی بر همدیگر تأثیر گذاشته و تأثیر می‌پذیرند به عبارت دیگر باهم رابطه تعاملی (اندرکنشی/میان کنشی) (interaction) دارند و مرزهایشان در طول زمان تغییر می‌کند. این موضوع یک چالش برای امنیت ملی ایران است. در این تحقیق با توجه به رعایت اصل تحدید مسئله، پرسش اصلی زیر تدوین گردید:

آیا میان‌کنش (تأثیرات متقابل) بین حفظ نظام و رعایت حریم خصوصی از منظر مذاهب فقه جعفری و شافعی وجود دارد؟

پژوهشگر برای پاسخ به پرسش‌های فوق فرضیه‌هایی را گمانه‌زنی کرد که اصلی‌ترین آن‌ها عبارت است از: تعیین حدود تأثیرگذاری متقابلی (تعاملی) نظری بین حفظ مصالح نظام حکومتی و رعایت حریم خصوصی شهروندان با توجه به مشترکات احکام فقه شافعی و جعفری امکان‌پذیر است. با روش توصیفی-تطبیقی پس از بررسی پیشینه‌های تحقیق و منابع قانونی، حقوقی و فقهی مرتبط با مذاهب امامیه و شافعیه، با خبرگان هر دو مذهب مصاحبه‌های انجام داد تا دریابد که در منابع این دو مذهب از آیات قرآنی و روایات برای تنظیم وابستگی تأثیر و تأثر تعاملی رعایت حریم فردی (Privacy) و مصالح کشوری چه استنباطات فقهی کرده‌اند. سرانجام در پایان تحقیق به این نتیجه رسید که با توجه به اینکه یکی از محرّمات قطعی و مسلم در اسلام بنا به «نصّ صریح قرآنی و ادله عقلی و روایی»، عدم تجسس و حرمت تفتیش از اسرار، عقاید، عورات، پنهانی‌ها و به‌طور کلی اسرار پنهانی خلوت و حریم افراد است؛ و این در حالی است که یکی از مقتضیات ضروری زندگی اجتماعی در راستای نظم اجتماعی و جلوگیری از هرج و مرج تراحم حقوق فرد در مقابل مصلحت عمومی و جمعی است. وظیفه دولت اسلامی؛ حفظ مصالح و امنیت نظام اسلامی در مقایسه با حرمت تجسس از امور پنهانی افراد بنا بر اعتقاد بسیاری از فقها از عناوین ثانویه یا احکام حکومتی است لذا باید کارگزاران نظام اسلامی و دستگاه‌های امنیتی و نظارتی در حدّ ضرورت و با پشتوانه علم اجمالی در راستای منافع ملی و امنیت اجتماعی و مصالح

عمومی و با رعایت حقوق افراد در اسلام و ضمن حفظ آبروی افراد و جلوگیری از اشاعه و افشای اسرار مردم و با نگاه به استقلال جامعه اسلامی در مقابل دشمنان داخلی و خارجی به نقض این حریم بپردازد و آنگاه به عرصه خصوصی شهروندان ورود پیدا کند.

کلیدواژه‌ها: حریم خصوصی، تجسس، مصلحت، حفظ نظام

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات و مفاهیم.....	۳
۱-۱. کلیات.....	۴
۱-۱-۱. بیان مسئله.....	۴
۱-۱-۲. هدف پژوهش.....	۶
۱-۱-۳. ضرورت پژوهش.....	۶
۱-۱-۴. پرسش اصلی پژوهش.....	۸
۱-۱-۵. پرسش‌های فرعی.....	۸
۱-۱-۶. فرضیه‌های اصلی پژوهش.....	۹
۱-۱-۷. فرضیه‌های فرعی.....	۹
۱-۱-۸. روش پژوهش.....	۹
۱-۱-۹. فایده تحقیق.....	۱۰
۱-۱-۱۰. پیشینه پژوهش.....	۱۰
۲-۱. مفاهیم و اصطلاحات به کاررفته در تحقیق.....	۱۲
۲-۱-۱. میان کنش/اندرکنش / تعامل.....	۱۲
۲-۱-۲-۱. حفظ نظام.....	۱۳
۲-۱-۲-۱-۱. نظام در لغت.....	۱۳
۲-۱-۲-۱-۲. نظام در اصطلاح.....	۱۳
۲-۱-۲-۱-۳. حفظ نظام.....	۱۴

۱۴	۲-۲-۱. حریم خصوصی.....
۱۴	۱-۲-۲-۱. حریم در لغت.....
۱۵	۲-۲-۲-۱. خصوصی از نظر واژه‌ای.....
۱۵	۳-۲-۲-۱. حریم خصوصی.....
۱۹	۳-۲-۱. مصلحت.....
۱۹	۱-۳-۲-۱. مصلحت در لغت.....
۲۰	۲-۳-۲-۱. تعریف اصطلاحی مصلحت.....
۲۱	۴-۲-۱. تجسّس.....
۲۱	۱-۴-۲-۱. تجسّس در لغت.....
۲۲	۲-۴-۲-۱. مفهوم اصطلاحی تجسّس.....
۲۲	۵-۲-۱. مبانی.....
۲۲	۱-۵-۲-۱. مبانی در لغت.....
۲۲	۲-۵-۲-۱. مبانی در اصطلاح.....
۲۳	۶-۲-۱. اهل سنت.....
۲۳	۱-۶-۲-۱. مفهوم «سنت» در لغت.....
۲۳	۲-۶-۲-۱. سنت در اصطلاح.....
۲۴	۳-۶-۲-۱. مذهب شافعی.....
۲۵	۷-۲-۱. مذاهب شیعی.....
۲۶	۸-۲-۱. شیعه در لغت.....
۲۷	۱-۸-۲-۱. معنای اصطلاحی شیعه.....

فصل دوم: ابعاد (مبانی) حفظ حریم خصوصی افراد و حدود دلالتی آن از منظر فقه

جعفری و شافعی ۲۸

۱-۲. گفتار اول: تبیین مفاهیم، انواع و قلمروهای تجسس ۲۹

۱-۱-۲. انواع تجسس ۲۹

۱-۱-۱-۲. تجسس مشروع ۳۰

۱-۱-۱-۱-۲. ادله نقل جواز تجسس مشروع در سیره نبوی و ائمه اطهار(ع) ۳۰

۱-۱-۲. تجسس نامشروع ۴۸

۱-۲-۱-۱-۲. انواع تجسس نامشروع ۴۸

۲-۲. گفتار دوم: تمسک به گزاره های ممنوعیت تجسس در اسرار دیگران ۵۱

۱-۲-۲. مبحث اول: تمسک به گزاره های قرآنی در باره تجسس ۵۱

۱-۱-۲-۲. بررسی مفاد دلالتی در منظر فقه مذهب جعفری در باره تجسس ۵۲

۲-۱-۲-۲. بررسی مفاد دلالتی آیه شریفه در منظر فقهای مذهب شافعی در باره تجسس ۵۳

۲-۲-۲. مبحث دوم: تمسک به گزاره های روایی درباره تجسس ۵۶

۱-۲-۲-۲. طرح روایات مندرج در منابع روایی مذهب جعفری و بررسی مفاد دلالتی آن ۵۷

۲-۲-۲-۲. طرح روایات مندرج در منابع روایی مذهب شافعی و بررسی مفاد دلالتی آن ۵۷

۳-۲. گفتار سوم: تمسک به گزاره های ممنوعیت ورود به منازل افراد بدون اجازه ۶۰

۱-۳-۲. مبحث اول: تمسک به گزاره های قرآنی ۶۰

۱-۱-۳-۲. بررسی مفاد دلالتی در منظر فقهای مذهب جعفری ۶۱

۲-۱-۳-۲. بررسی مفاد دلالتی آیه شریفه در منظر فقهای مذهب شافعی ۶۷

۲-۳-۲. مبحث دوم: تمسک به گزاره‌های روایی ممنوعیت ورود به منزل افراد بدون اجازه ۷۵

۲-۳-۲-۱. طرح روایی مندرج در منابع روایی مذهب جعفری و بررسی مفاد دلالتی آن ۷۵

۲-۳-۲-۲. طرح روایی مندرج در منابع روایی مذهب شافعی و بررسی مفاد دلالتی آن ۷۶

۲-۴. گفتار چهارم: تمسک به گزاره‌های مشروعیت دفاع در برابر ناقض حریم خصوصی ۷۷

۲-۴-۱. مبحث اول: تمسک به گزاره‌های قرآنی ۷۷

۲-۴-۱-۱. بررسی مفاد دلالتی در آیه شریفه از منظر فقه مذهب جعفری ۷۷

۲-۴-۱-۲. بررسی مفاد دلالتی آیه شریفه در منظر فقهای مذهب شافعی ۷۸

فصل سوم: ابعاد (مبانی) حفظ مصلحت نظام و اثر آن در مشروعیت تجسس از منظر

فقه جعفری و شافعی ۸۱

۳-۱. گفتار اول: تمسک به گزاره‌های نقلی درباره مصلحت نظام ۸۲

۳-۱-۱. مبحث اول: تمسک به گزاره‌های قرآنی ۸۲

۳-۱-۱-۱. بررسی مفاد دلالتی مصلحت نظام از منظر فقه مذهب جعفری ۸۲

۳-۱-۱-۲. بررسی مفاد دلالتی مصلحت نظام از منظر فقهای مذهب شافعی ۸۴

۳-۱-۲. مبحث دوم: تمسک به گزاره‌های روایی ۹۰

۳-۱-۲-۱. طرح روایات مندرج در مفاد مصلحت در منابع روایی مذهب جعفری و بررسی مفاد

دلالتی آن ۹۰

۳-۱-۲-۱-۱. دوران سقیفه بنی ساعده ۹۲

۳-۱-۲-۱-۲. دوران خلفای سه‌گانه ۹۳

۳-۱-۲-۲. طرح روایات مندرج در منابع روایی مذهب شافعی و بررسی مفاد دلالتی آن ۹۶

۲-۳. گفتار دوم: مطالعه سیره عملی پیامبر اعظم، اهل بیت و صحابه ایشان در اداره حکومت

۹۸.....

۱-۲-۳. مبحث اول: مطالعه سیره عملی پیامبر (ص) ۹۸

۲-۲-۳. مبحث دوم: مطالعه سیره عملی اصحاب پیامبر اعظم (ص) ۱۰۱

۱-۲-۲-۳. مطالعه سیره عملی امیرالمؤمنین در اداره حکومت و دستورالعمل به مالک اشتر ۱۰۱

۲-۲-۲-۳. مطالعه سیره عملی خلفای سه گانه در اداره حکومت ۱۰۶

۳-۳. گفتار سوم: تبیین فقهی تقابل ادله حفظ نظام با ادله حفظ حریم خصوصی در فقه

جعفری ۱۱۲

۱-۳-۳. میزان تأثیر مصلحت در احکام فقهی ۱۱۶

۱-۱-۳-۳. مصلحت و تغییر احکام ۱۱۶

۲-۱-۳-۳. مصلحت و تبدیل حکم اولی به ثانوی ۱۱۷

۳-۱-۳-۳. مصلحت و اولویت در باب تعارض ۱۱۷

۴-۱-۳-۳. مصلحت و اولویت در باب تراحم ۱۱۸

۵-۱-۳-۳. مصلحت و احکام حکومتی ۱۱۹

۲-۳-۳. حاکم اسلامی و انتخاب تقدم مصلحت فرد یا اجتماع از دیدگاه فقهای مذهب جعفری و شافعی

..... ۱۲۴

فصل چهارم: تبیین فقهی وابستگی متقابل ادله حفظ نظام با ادله حفظ حریم خصوصی

افراد از منظر فقه جعفری و شافعی ۱۲۷

۱-۴. گفتار اول: تبیین فقهی ادله حفظ نظام با ادله حریم خصوصی در فقه مذهب جعفری

..... ۱۳۰

۱-۱-۴. اصل عدم ولایت ۱۳۰

۲-۱-۴. قاعده مصلحت ۱۳۳

۳-۱-۴. قاعده تسلط (سلطنت) ۱۳۴

۴-۱-۴. قاعده اهم و مهم ۱۳۶

۲-۴. گفتار دوم: تبیین فقهی عدم تقابل ادله حفظ نظام با ادله حفظ حریم خصوصی در فقه

شافعی ۱۴۲

۱-۲-۴. راه حل تعارض و تقابل ادله حفظ نظام با ادله حفظ حریم خصوصی ۱۴۲

۱-۱-۲-۴. قاعده سوم: امر به معروف و نهی از منکر ۱۴۳

۲-۱-۲-۴. فقه اولویات ۱۴۴

۳-۱-۲-۴. فقه موازنات ۱۴۵

۴-۱-۲-۴. تقسیم بندی با توجه به میزان مصالح و مفاسد ۱۴۹

۵-۱-۲-۴. تقسیم بندی مصالح به فوری و دائمی ۱۵۱

۶-۱-۲-۴. تقسیم بندی مفاسد به آنی و دائمی ۱۵۱

۷-۱-۲-۴. تقسیم بندی مصالح و مفاسد با توجه به مقاصد آنها ۱۵۲

۲-۲-۴. تبیین فقهی تقابل ادله حفظ نظام ۱۵۴

فصل پنجم: گستره نقض حریم خصوصی افراد با توجه به ادله حفظ نظام از منظر فقه

جعفری و شافعی ۱۵۷

۱-۵. گفتار اول: تبیین گستره نقض حریم خصوصی در فقه مذهبی جعفری ۱۵۸

۱-۱-۵. مبحث اول: نقض حریم خصوصی در اطراف شبهه اجمالی ۱۵۹

۱۶۱ ۱-۵. مبحث دوم: نقض حریم خصوصی در حد ضرورت

۱۶۲ ۳-۱-۵. مبحث سوم: نقض حریم خصوصی بدون اشاعه فحشا

۱۶۶ ۴-۱-۵. مبحث چهارم: نقض حریم خصوصی و انجام وظیفه امر به معروف و نهی از منکر

۱۶۸ ۲-۵. گفتار دوم: تبیین گسترده نقض حریم خصوصی در فقه مذهب شافعی

۱۷۶ نتیجه گیری و جمع بندی

۱۷۷ نتیجه گیری

۱۸۰ جمع بندی

۱۸۲ پیوست ها

۱۸۲ پیوست (۱): حریم خصوصی و خودرو

۱۸۶ پیوست (۲): لوایح قانونی حریم خصوصی

۱۹۲ پیوست (۳): مصاحبه با یکی از اساتید حوزه علمیه شافعی در استان کرمانشاه

۱۹۴ منابع

مقدمه

مسئله وجوب حفظ حریم خصوصی افراد و نگهداری اسرار و آبروی مسلمانان از مسائل مهم و ضروری است، وجوب حفظ حریم خصوصی از ادله بدیهی عقلی و ادله شرعی (قرآنی و روایی) به دست می‌آید. یکی از مسائل مهم در نظام‌های سیاسی دنیا، میزان اختیارات دولت و کارگزاران و گستره دخالت یا عدم دخالت حاکمان در زندگی خصوصی شهروندان است.

ورود و نظارت کارگزاران نظام‌های سیاسی و دخالت حاکمیت در زندگی شخصی و حریم خصوصی شهروندان امر عقلایی است و امروزه با تعداد انبوهی از سازمان‌های اطلاعاتی در دنیا روبرو هستیم و همه پذیرفته‌ایم که برای شناسایی تبهکاران، تروریست‌ها، اشرار، دشمنان داخلی و خارجی جلوگیری از هرج و مرج و سامان‌دهی و نظم اجتماعی هر حکومتی نیاز به نظارت و ورود به حریم خصوصی شهروندان دارد، اما موضوع اساسی این است که کارگزاران باید موازن شرعی، قانونی، عرفی، عقلایی را رعایت کرده و از برداشت‌های شخصی و جبهه‌گیری‌های سیاسی و خودسری و خودکامگی و از سلب خود در ورود غیرضروری در زندگی خصوصی افراد پرهیزند. اینجاست که نظام اسلامی، با تکیه بر موازن و ارزش‌های دینی و تبعیت از نظریه ولایت فقیه، برای دخالت کارگزاران نظام اسلامی ضوابط و معیارهایی مشخص نموده و با عمل به اوامر و نواهی الهی از اشاعه فحشاء و آشکار کردن اسرار نهانی مردم جلوگیری می‌کند و گستره اختیارات کارگزاران نظام اسلامی را با تکیه بر اصولی مانند لزوم حفظ کرامت انسان و وجوب حفظ آبروی افراد، حرمت تجسس، حق آزادی و انتخاب انسان، ضرورت حفظ امنیت و حفظ نظام اسلامی و آرامش روانی و جانی و مالی و آبرویی و شخصیتی افراد، محدود نموده است.

برای تداوم حکومت اسلامی نیاز به جلوگیری از سوءاستفاده هستیم و لذا از صدر اسلام با شروع و تأسیس حکومت اسلامی توسط پیامبر مکرم اسلام (ص) و خلفا و سیره ائمه اطهار(ع) همواره اطلاعات و استخبارات لازم از زندگی مردم و تحرکات دشمنان مرسوم و ضروری بوده. لذا ضمن ضرورت باید محدوده و قلمرو مجاز تجسس و ورود به خلوت زندگی مردم باید مشخص و روشن گردد و تبیین و تمایز محدوده و مرز حرمت و ممنوعیت از مرز و محدوده مجاز آن ضروری است. لذا با توجه به جایگاه مصلحت در فقه شافعی و فقه سیاسی

شیعه، به عنوان مبنای احکام حکومتی باید به تشریح مصلحت موجود در تراحم میان حفظ نظام و ورود به حریم خصوصی افراد بپردازیم. امروزه با توجه به رشد تکنولوژی و تمدن‌های بشری برای تأمین مصلحت در جامعه مدرن باید به تفکیک حوزه خصوصی و عمومی، آزادی و برابری افراد در اجتماع، حق تمتع از خلوت و حفظ منافع عمومی پرداخت و از به حاشیه رفتن مصالح اجتماعی و خلط «مصلحت» و «مصالح ملی» بپرهیزیم.

در شرایط تراحم حفظ نظام و حرمت ورود به حریم خصوصی، فقط مصلحت عمومی و حمایت از حقوق فردی پیش می‌آید و اینجاست که پرسش‌های بنیادی مانند آیا می‌توان به دلیل حفظ مصلحت عمومی جامعه حقوق فردی را نادیده بگیریم؟ آیا باید حقوق و آزادی‌های فردی برای تأمین و تضمین مصلحت عمومی زیر پا گذاشته شود؟ اصولاً واجبات الهی مانند امر به معروف و نهی از منکر تا چه میزان حریم خصوصی را مورد نقض قرار می‌دهند؟ ...

فصل اول: کلیات و مفاهیم

۱-۱. کلیات

۱-۱-۱. بیان مسئله

حریم خصوصی (Privacy) به‌رغم مصادیق کهنی که دارد مفهومی زاده دوران تجدد یا مدرنیسم (modernism) است. حریم خصوصی بازخوانی و تجدیدنظر روابط انسانی از یک‌طرف، قدرت‌های افراطی حکومت‌ها از طرف دیگر است. موضوع حریم خصوصی بهانه‌ای است برای اعتلای حقوق شهروندی تا دولت‌ها نتوانند هرازگاهی به بهانه مشروعیت سیاسی اقدام به نقض حریم آن نمایند.

اما به توافق نرسیدن در تعریف رسمی و قانونی و مشخص برای مفهوم حریم خصوصی راه فراری برای دولت‌ها ایجاد کرده تا هر زمان که لازم آید بتوانند به حریم خصوصی شهروندان پا بگذارند.

عدم دخالت در امور پنهانی و محرمانه افراد از جانب حکومت‌ها در زندگی فردی و خلوت شهروندان و البته پذیرش قلمرو خصوصی از آرزوها و مطالبات عمومی انسان‌ها و ازجمله مهم‌ترین موضوعات حقوق بشری است که در اعلامیه جهانی حقوق بشر در سال ۱۹۴۸ م نیز به رسمیت شناخته شده است و از یک‌طرف نیازهای ضروری هر دولت و حکومتی برای اداره کشور چه در عرصه داخلی و چه خارجی نیاز به رصد مسائل اطلاعاتی و امنیتی و اشراف کامل به تمام امور کشور و مردم است که البته در هیچ کجای دنیا دولت‌ها به‌طور علنی به تجسس‌ات خود اذعان نمی‌کنند، ولی می‌دانند که بدون این تجسس‌ها نمی‌توانند مصالح کشور و امنیت و موقعیت خود را به‌ویژه در عرصه بین‌المللی حفظ کنند.

اما موضوع پژوهش حاضر تعیین میزان حدود و نظارت دستگاه‌های دولتی بر حریم خصوصی افراد با نگاه به رعایت موازین و از طرفی حفظ نظام اسلامی است چراکه اولاً دولت اسلامی با دارا بودن شاخصه‌های ویژه خود، به‌طور طبیعی از کشورهای دیگری با رژیم سیاسی مبتنی بر لیبرالیسم متمایز خواهد بود. ثانیاً حفظ حریم

خصوصی مبتنی بر ارزش‌ها و حفظ حقوق دینی یک ضرورت است که باید راهی برای جمع این دو ضرورت، پیدا کرد.

به‌رغم تأکیدات امام خمینی (ره) دربند پنجم از فرمان هشت ماده‌ای به حدود بندی حفظ حریم شخصی و مصالح نظام^۱ و همچنین رهنمود مقام رهبری در عمل در سطح عمومی و به‌ویژه مناطق غرب کشور شاهد نوع آشفته‌گی و نابسامانی در این موضوع هستیم. برای تبیین این مسئله باید گفت اگر نظام کشور را به‌عنوان سیستم بدانیم که مصالحی دارد و فرد و خانواده نیز جزئی در تعامل این سیستم تلقی شوند که بر آن‌ها منافع و ارزش‌هایی حاکم است و حریمی دارند که باید رعایت شود، ما از نظر عملی با مسئله‌ای روبرو می‌شویم که چگونه روابط متقابل، تأثیر و تأثرات و حریم و حدود آن‌ها را مشخص کرده و به‌صورت کارآمد تنظیم کنیم.

۱. «مؤکداً تذکر داده می‌شود که اگر برای کشف خانه‌های تیمی و مراکز جاسوسی و افساد علیه نظام با آلت لهُو و آلات قمار و فحشا و سایر جهان انحرافی ... برخورد کردند، حق ندارند آن را پیش دیگران افشا کنند. چرا که اشاعه فحشا از بزرگ‌ترین گناهان کبیره است و هیچ‌کس حق ندارد هتک حرمت مسلمان و تعدی از ضوابط شرعیه نماید.»

در پایان این کاوش انتظار می‌رود تا موضع مذهب جعفری و شافعی در بحث روشن گردد تا از افراط و تفریط‌هایی که موجب دغدغه‌های شهروندان است و در بعضی از موارد موجب وهن حکومت اسلامی است و خود بستری برای اختلال در نظام اسلامی است، تبیین گردد.

۱-۱-۲. هدف پژوهش

امروزه در زندگی و حریم خصوصی شهروندان چشم‌ها و گوش‌های زیادی وجود دارد که باید میزان ضرورت آن را بررسی کرد زیرا موجب عدم اعتماد و احساس آرامش شهروندان است. هدف از این پژوهش شناخت حدود و ثغور و مبانی شرعی و عقلی ورود عاملان حاکمیتی در رعایت حریم خصوصی افراد در راستای حفظ نظام از منظر فقه امامیه و شافعی است تا مرز خودسری و خودکامگی بعضی از افراد که با عنوان حفظ نظام امنیت جسمانی، مالی و روانی فردی و اجتماعی شهروندان را به مخاطره می‌اندازند مشخص شود.

۱-۱-۳. ضرورت پژوهش

ورود به حریم خصوصی افراد در اسلام حرام و عمل به این حکم برای حفظ نظام اسلامی بر همه واجب و لازم است و نتیجتاً وظیفه دولتمردان در خصوص حفظ حرمت و حریم افراد و از طرفی حفظ نظام واجب است؛ اما ممکن است مذاهب اسلامی در تعیین حد و حدود آن‌ها باهم تفاوت داشته باشند.

زیرابه سبب وجود مصالح عام اجتماعی و با توجه به واقعیت‌های حیات جمعی، پاسخ علمی با نگاهی به فقه مذاهب اسلامی و میزان و ضرورت شکستن این حریم بسیار مهم است زیرا در جوامع اسلامی گروهی به بهانه‌های مختلف و بعضاً واهی درصد نقض این حریم هستند و با کوچک‌ترین احتمال در امور مردم تجسس می‌کنند. گرچه و در زندگی اجتماعی بعضی از محدودیت‌ها و قوانین اجتماعی بدیهی است اما در جامعه اصل مهمی نیز وجود دارد و آن این است که هیچ‌کس به هیچ‌عنوان نباید در زندگی خصوصی نظارت و دخالت کند. البته با توسعه تکنولوژی و ارتباط وسیع مردم جهان باهم ابزار و وسایل مدرن الکترونیکی زمینه‌ای برای حضور نامحسوس و فعال‌تر افراد در زندگی یکدیگر و هم دولت را در زندگی شهروندان کنترل و نظارت بر حریم

خصوصی شهروندان فراهم آورده است و دولت‌ها به بهانه ایجاد امنیت به کنترل شهروندان می‌پردازند و همه‌جا را پر از چشم و گوش‌های نامرئی می‌کنند. از سویی ورود به حریم خصوصی افراد به حکم اولی حرام و عمل به این حکم برای حفظ نظام اسلامی بر همه واجب و لازم است و از طرف دیگر وظیفه دولتمردان در خصوص حفظ حرمت و حریم افراد و از طرفی حفظ نظام واجب است.

اهمیت تحقیق حاضر در این است که با نگاه به مبانی و ادله مکاتب جعفری و شافعی، شرایط نقض حریم خصوصی را در راستای حفظ نظام بدون افراط و تفریط و با توجه به اقتضای زمان و پیشرفت علم بررسی و تدوین شود تا انشاءالله ثمره عملی آن برای حفظ نظام و حکومت اسلامی کشورمان قابل استفاده باشد و در عمل بنا بر اوامر الهی از اشاعه فحشاء و فساد جلوگیری به عمل آمده و مردم از حقوق سیاسی و اجتماعی که خداوند برایشان به عنوان خلیفه خدا در زمین قائل شده بهره‌مند گردند.

به‌طور کلی ضرورت این پژوهش را به صورت ذیل خلاصه نمود:

۱- با علم اجمالی و با استناد به ضرورت ایجاد شده برای حفظ مصالح نظام، نباید عیوب پنهانی و نهان غیر از مسئله مورد تجسس و تفحص، افشا گردد. رعایت نکردن این موضوع ممکن است در چنگدگانی قومی و فقهی حساسیت برانگیز باشد.

۲- مطالعات فقهی امامیه و شافعی این موضوع با این مورد پژوهش جدی قرار نگرفته است.

۳- روشن شدن میزان مشروعیت اعمال ورود به زندگی محرمانه افراد از طرف حکومت اسلامی و تعیین میزان مقدار و حد و حدود تکلیف شهروندان و برای مجریان در راستای همدلی و ایجاد نظم و امنیت اجتماعی با پشتوانه مردمی ضروری است.

۴- وجود دستگاه‌ها و نهادهای امنیتی و ورود در عرصه‌های مختلف زندگی مردم و نظارت دولت بر زندگی خصوصی شهروندان افزون بر مواد قانونی نیاز به تبیین مشروعیت فقهی بنا به موقعیت دارند.

۵- نگاه فقهی در این موضوع امری ضروری است.

۶- در میان کتب و مطالعات امامیه و به‌ویژه شافعی این موضوع با این عنوان مورد پژوهش قرار نگرفته است.

۷- موضوع مورد پژوهش ضرورت زندگی اجتماعی مردم در قرن معاصر است.

۸- وجود دستگاه‌ها و نهادهای امنیتی و ورود آن‌ها در عرصه مختلف زندگی مردم و نظارت دولت بر زندگی خصوصی شهروندان نیاز به تبیین مشروعیت فقهی و دینی دارد.

۹- روشن شدن میزان مشروعیت و اعمال ورود به زندگی محرمانه افراد از طرف حکومت اسلامی و تعیین میزان و مقدار و حد و ثغور تکلیف مردم و کارگزاران در راستای همدلی و ایجاد نظم و امنیت اجتماعی با پشتوانه مردمی ضروری است.

۱۰- لذا با توجه به موارد فوق‌الذکر تدوین پایان‌نامه در حد رساله دکتری ضروری و حائز اهمیت است.

۱-۴. پرسش اصلی پژوهش

۱- آیا میان کنش (تأثیرات متقابل) بین حفظ نظام و رعایت حریم خصوصی از منظر مذاهب فقه جعفری و شافعی وجود دارد؟

۱-۵. پرسش‌های فرعی

۱- گستره نقض حریم خصوصی افراد با توجه به ادله حفظ نظام از منظر فقه شافعی و جعفری چگونه است؟

۲- آیا بین حفظ نظام و حریم شخصی می‌توان تعامل برقرار کرد به گونه‌ای که در عمل، مجریان ضمن حفظ بقای کشور، حریم زندگی شخصی مردم را در کمترین حد ممکن و ضروری نقض کنند؟

۳- ابعاد بنیادی حفظ مصالح نظام در فقه‌های جعفری و شافعی کدام است و چه تأثیری بر تعیین کمیت و کیفیت مشروعیت تجسس دارد؟

۴- تا چه حد باید برای حفظ مصالح عام نظام کشور، می‌توان از دیدگاه احکام فقهی جعفری و شافعی، حریم خصوصی افراد را نقض کرد و مرزهای مجاز تا کجاست؟

۵- نظارت بر قلمرو حریم خصوصی باید بدون اشاعه فحشا و حفظ آبروی افراد و در حد ضرورت باشد و مهم‌تر از همه متولیان نظارت چه کسانی باید باشند؟

۶- حدود رعایت حریم خصوصی افراد در فقه مذهب جعفری و شافعی و دلالت آن‌ها چیست؟